

АНОТАЦІЯ

Демчина О.М. Соціально-психологічні механізми формування гендерної толерантності у студентської молоді. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія». – Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2023.

У сучасних умовах світової спільноти важливо акцентувати увагу на досягненні гендерної рівності та сталого розвитку суспільства. Важливо відзначити, що ключовим показником рівня розвитку країни є прагнення до впровадження гендерної рівності в суспільне життя. Однак в умовах складної соціальної ситуації в нашій країні виникають проблеми нерівності та інтолерантності у міжособистісних відносинах, а також у відносинах особистості з навколишнім світом загалом, зокрема в гендерному аспекті.

Об'єкт дослідження: гендерна толерантність у студентів.

Предмет дослідження: соціально-психологічні механізми формування гендерної толерантності у студентської молоді.

Мета дослідження: здійснити теоретико методологічне обґрунтування соціально-психологічних механізмів формування гендерної толерантності у студентської молоді; Емпірично дослідити соціально-психологічні механізми формування гендерної толерантності у студентської молоді та апробувати ефективність програми тренінгу розвитку гендерної толерантності студентів.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що у дисертації вперше визначено емпіричні показники. Так, феномен гендерної толерантності особистості розглядається як цілісна єдність таких компонентів: когнітивного (охоплює в собі розуміння змісту гендерної толерантності, головних умов її розвитку та основних проявів толерантного та інтолерантного ставлення та супроводжується вищим ступенем

самоповаги, самоінтересу та самовпевненості, а також більш низькою тенденцією до самозвинувачення, що забезпечує здатність особистості до усвідомлення та прийняття гендерних відмінностей інших людей.), емотивного (емоційну стійкість та здатність проявляти емпатію та емоційне прийняття щодо інших людей, високі показники емотивного компоненту супроводжуються більш високим ступенем аутосимпатії, очікування на позитивне ставлення оточуючих, а також вищим рівнем особистісного самоприйняття, саморозуміння та низькою схильністю до самозвинувачення.) та поведінкового (його вираженість супроводжується значущістю для досліджуваних таких цінностей як самостійність та мотивація розвитку, в той самий час як владні тенденції та надмірне прагнення до досягнень, а також до наслідування традицій і норм та високий рівень конформності супроводжуються більш низькими показниками за даними компонентом гендерної толерантності).

В роботі визначено та обґрунтовано соціально-психологічні механізми формування толерантних уявлень та ставлень особистості, які, власне, проявляються через вищезгадані компоненти, а саме: *соціальне навчання* - актуалізується у розвитку когнітивного, емоційного та поведінкового компонентів гендерної толерантності протягом усього періоду здобуття освіти (як у межах навчального процесу, так і поза ним); *вплив професійного середовища* через перетворення ціннісно-сміслової сфери студента під впливом критеріїв професійної компетентності у сфері міжгендерних відносин; *соціальної та професійної апробації толерантних ставлень* (актуалізується через практику випробування мотивів, установок та стереотипів у міжособистісних міжгендерних відносинах у середовищі вищого навчального закладу та у професійному середовищі під час проходження навчально-виробничої практики).

Розкрито теоретично обґрунтовано і розроблено структурну модель розвитку гендерної толерантності у студентській молоді, яка складається з

цільового блоку (визначено мету, яка характеризується розвитком гендерної толерантності за допомогою психологічного тренінгу), науково-проектувального (науково-теоретичні підходи, принципи); розвивально-діяльнісний (характеризується формами та методами навчання); діагностично-результативний блок включає компоненти гендерної толерантності, а саме: когнітивний (розуміння досліджуваними значення, змісту та проявів толерантного ставлення до гендерних відмінностей, а також прийняття ними ідей гендерної рівності та запобігання сексистським проявам; ступінь сформованості толерантності до людей, які мають виразні гендерні відхилення від усталених гендерних норм та стереотипів; етнічна, соціальна та особистісна толерантності); емотивний (готовність до прийняття гендерної різноманітності інших людей та здатність відчувати емпатію до тих, хто не відповідає усталеним гендерним нормам та стереотипам; максимальна усвідомлюваність власних вчинків та знаходження сенсу подій, що відбуваються та взаємозв'язків між ними; здатність проявляти співчуття до іншої людини, ідентифікуючи себе з іншим, переживати подібні емоції та почуття, що, в свою чергу, визначає ступінь соціальної адаптованості людини та її здатність до продуктивної взаємодії з оточуючими) і поведінковий (готовність до реалізації конструктивних стратегій поведінки з оточуючими, незалежно від їхньої гендерної ідентичності, а також налаштованість на реалізацію стратегії співробітництва та компромісу у можливих конфліктних ситуаціях у гендерному просторі; вміння толерантно проявляти власну гендерну позицію та долати можливі суперечності шляхом компромісу; вираженість маскулінно-фемінних проявів та типу їхньої гендерної ідентичності) компоненти. А також рівні сформованості : високий, середній, низький.

Обґрунтовано, створено та апробовано програму тренінгу розвитку гендерної толерантності студентів, який складається з трьох блоків: значення гендерної толерантності, її змістового наповнення та прояви толерантного

ставлення до гендерних відмінностей; гендерна толерантність як якість індивіда, що включає в себе емпатію, рефлексивні здібності, відповідність почуттів і емоцій, позитивно-емоційне ставлення до інших, відсутність ворожості до інших; формування готовності до реалізації конструктивних стратегій поведінки з оточуючими, незалежно від їхньої гендерної ідентичності та реалізація стратегії співробітництва та компромісу у можливих конфліктних ситуаціях у гендерному просторі. І включав в себе 12 тренінгових занять та мав три основні етапи реалізації: вступ, корекція та розрядка.

Поглиблено та уточнено уявлення про гендерну толерантність як особистісної позиції, котра формує єдність: процесів вольової саморегуляції, спрямованої на прийняття гендерних відмінностей іншої особи, та особистісного конструкту (утвореного установками, цінностями та мотивами особистості), який спрямовує активність особи до уникнення, запобігання та припинення ситуації гендерної нерівності у професійній, громадянській, сімейній, духовно-релігійній та інших сферах відносин.

Набули подальшого розвитку положення про гендерну толерантність особистості як професійно важливу якість та соціально-психологічні механізми її розвитку.

Ключові слова: толерантні уявлення, особистість, гендерна толерантність, соціально-психологічні механізми, інтеграція, гендер, толерантність, інтолерантність, сексизм, студентська молодь.

SUMMARY

Demchyna O.M. Social-Psychological Mechanisms of Gender Tolerance Formation among Student Youth. - Qualification Thesis on Manuscript Rights. Dissertation for the Degree of Doctor of Philosophy in Psychology. - Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, 2023.

In today's world, one of the primary tasks of the global community is to ensure gender equality and sustainable societal development. It should be noted that one of the key indicators of a country's development level is the desire to introduce gender equality into public life. However, due to the complex conditions prevailing in our country, inequality and intolerance have become evident in interpersonal relationships and, most importantly, in the gender context.

Research Object: Gender tolerance among students.

Research Subject: Social-psychological mechanisms of gender tolerance formation among student youth.

Research Objective: To conduct a theoretical and methodological justification for the social-psychological mechanisms involved in the formation of gender tolerance among university students. Additionally, the research seeks to empirically investigate the social-psychological mechanisms contributing to the development of gender tolerance among the student population and to assess the effectiveness of a training program designed to enhance students' gender tolerance.

Scientific novelty of the obtained research results lies in the fact that, for the first time in the dissertation, empirical indicators of the phenomenon of gender tolerance are defined as a holistic unity of the following components:

Cognitive Component: Encompassing an understanding of the content of gender tolerance, the main conditions for its development, and the fundamental manifestations of tolerant and intolerant attitudes, this component is accompanied by a higher degree of self-respect, self-interest, and self-confidence. It is also characterized by a lower tendency toward self-blame, facilitating the individual's ability to comprehend and accept gender differences in others. Emotional

Component: Characterized by emotional resilience and the ability to express empathy and emotional acceptance toward others, a high level of this component is associated with increased self-sympathy, expectations of positive attitudes from others, and higher levels of personal self-acceptance, self-understanding, and a lower inclination toward self-blame. Behavioral Component: The expressiveness of this component is accompanied by its significance for the respondents in terms of values such as independence and motivation for development. Simultaneously, tendencies toward power and an excessive desire for achievements, as well as adherence to traditions and norms, along with a high level of conformity, are associated with lower indicators of this aspect of gender tolerance.

In the work, social-psychological mechanisms for the formation of tolerant beliefs and attitudes in individuals have been identified and substantiated, which, in essence, manifest through the aforementioned components, namely:

Social Learning: This mechanism is activated in the development of the cognitive, emotional, and behavioral components of gender tolerance throughout the entire period of education (both within and outside the educational process). Social learning involves the acquisition of gender tolerance through exposure to various sources of information, experiences, and interactions that shape an individual's understanding of gender-related issues.

Influence of the Professional Environment: The professional environment plays a significant role in transforming the values and meanings of students. This transformation is influenced by the criteria of professional competence in the sphere of intergender relations. In this context, the professional environment contributes to the development of gender tolerance by shaping the student's perspective on gender-related matters in their chosen field of study or profession.

Social and Professional Validation of Tolerant Attitudes: This mechanism is activated through the practice of testing motivations, attitudes, and stereotypes in interpersonal gender relations within the higher education setting and during professional internships. Social and professional validation involves the assessment

and validation of tolerant attitudes and behaviors in real-life situations, reinforcing the importance of gender tolerance in both academic and workplace contexts. These mechanisms collectively contribute to the formation of gender tolerance in individuals and are integral components of the research presented in the dissertation.

The dissertation has theoretically substantiated and developed a structural model for the development of gender tolerance in student youth. This model comprises the following components:

Target Block: This includes defining the goal, characterized by the development of gender tolerance through psychological training.

Scientific-Design Block: This block encompasses the scientific and theoretical approaches and principles used in the development of the model.

Developmental-Activity Block: This block focuses on the forms and methods of education and training used in fostering gender tolerance.

Diagnostic-Result Block: This block includes components of gender tolerance, which are as follows:

Cognitive Component: This involves understanding the meaning, content, and manifestations of tolerant attitudes toward gender differences, as well as accepting ideas of gender equality and preventing sexist behaviors. It also assesses the level of tolerance toward individuals with significant gender deviations from established gender norms and stereotypes, as well as ethnic, social, and personal tolerance.

Emotional Component: This component assesses readiness to accept gender diversity in others and the ability to feel empathy towards those who do not conform to established gender norms and stereotypes. It also evaluates the level of self-awareness and the ability to find meaning in events and relationships, which, in turn, determines an individual's level of social adaptability and their ability to engage in productive interactions.

Behavioral Component: This component evaluates the readiness to

implement constructive behavior strategies with others, regardless of their gender identity. It also assesses the willingness to cooperate and compromise in possible conflict situations within the gender context. It includes the ability to express one's gender position and resolve conflicts through compromise, as well as the expression of masculine-feminine traits and the type of gender identity.

Additionally, the model considers different levels of development, such as high, moderate, and low, in each of these components. This comprehensive model provides a framework for understanding and fostering gender tolerance in student youth.

The dissertation has justified, created, and tested a training program for the development of gender tolerance in students. This program consists of three main blocks:

Understanding Gender Tolerance: This block focuses on imparting the understanding of the meaning and content of gender tolerance, as well as its manifestations in tolerant attitudes toward gender differences.

Gender Tolerance as an Individual Quality: This block delves into the concept of gender tolerance as a personal quality, encompassing empathy, reflective abilities, alignment of feelings and emotions, positive emotional attitudes towards others, and the absence of hostility towards others.

Formation of Readiness for Constructive Behavior: This block emphasizes the development of readiness to implement constructive behavior strategies with others, regardless of their gender identity. It also encourages the implementation of strategies for cooperation and compromise in potential conflict situations within the gender context.

The training program comprises 12 training sessions and follows three main stages of implementation:

Introduction Stage: This stage introduces participants to the concepts of gender tolerance, its significance, and its various dimensions.

Correction Stage: In this stage, participants engage in activities and

discussions aimed at correcting any misconceptions, biases, or negative attitudes related to gender.

Relaxation Stage: The final stage focuses on reinforcing the learned concepts and encouraging participants to apply their knowledge and skills in real-life situations. It aims to create a relaxed and open environment for participants to practice gender tolerance.

This comprehensive training program is designed to enhance gender tolerance among students by promoting understanding, empathy, and constructive behaviors in the context of gender diversity.

The dissertation has provided a deeper and more refined understanding of gender tolerance as a personal position, which comprises the unity of processes of volitional self-regulation directed towards accepting the gender differences of others and the personal construct formed by attitudes, values, and motivations of an individual. This construct guides an individual's activities towards avoiding, preventing, and addressing situations of gender inequality in professional, civic, family, spiritual-religious, and other spheres of relationships.

Furthermore, the dissertation has advanced the notion of gender tolerance as a professionally important quality and elucidated the social-psychological mechanisms for its development.

Keywords: tolerant beliefs, personality, gender tolerance, social-psychological mechanisms, integration, gender, tolerance, intolerance, sexism, students.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України:

Опубліковані статті:

1. Демчина О. Гендерна толерантність як соціально-психологічний феномен. Збірник наукових праць: психологія. 2019. Вип. 23. С. 35-41.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpfsp_2019_23_6.
DOI: <https://doi.org/10.15330/psp.23.35-41>
2. Демчина О.М. Програма тренінгу розвитку гендерної толерантності. Перспективи та інновації науки. 2022 № 12(17). С. 304-313.
URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/view/2912/2925>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12\(17\)-304-313](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-12(17)-304-313)
3. Демчина О.М. Результати дослідження показників соціально-психологічних механізмів формування гендерної толерантності у студентської молоді. Наукові перспективи. 2023. № 1(31). С. 511-521.
URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3572>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1\(31\)-511-521](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-1(31)-511-521)
4. Демчина О.М. Соціально-психологічні механізми формування толерантних уявлень та ставлень особистості. Наукові перспективи. 2022. № 11(29). С. 441-454.
URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3034>
DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11\(29\)-441-454](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11(29)-441-454)
5. Демчина О.М. Теоретичні основи дослідження гендерної толерантності у студентської молоді. Вчені записки Таврійського національно університету ім. В. Вернадського. Серія: Психологія. 2020. 31(70), №4. С. 96-102.
URL: https://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2020/16.pdf
DOI: <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2020.4/14>

Опубліковані тези конференцій:

6. Демчина О.М. Програмні блоки тренінгу розвитку гендерної толерантності. Сучасні світові тенденції розвитку науки та інформаційних технологій : VI Міжнар. наук.-практ. конф., 26-27 трав. 2023 р. Одеса, 2023.

7. Демчина О.М. Рівні розвитку гендерної толерантності у студентів. Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку : Міжнар. наук.-практ. конф., 28-29 квіт. 2023 р. Київ, 2023.